

LA BATALLA, ASSALT I DESTRUCCIÓ DEL CASTELL DE BELLPUIG. 1811

La destrucció del Castell de Bellpuig, breument, té aquests antecedents: fou deguda a una petita batalla bèl·lica, durant la guerra de la Independència. Aquesta guerra, catastròfica per la vila de Bellpuig, començarà després de la revolució francesa de 1789, quan el govern central d'Espanya es posa a ajudar els monarques francesos. Així, el 1806 el rei Carles IV imposa un impost monetari per tot el Principat de Catalunya.

La guerra fa remoure més tota Europa al temps de Napoleó, que s'havia posat al cap dels exèrcits i després es proclama Emperador de França. Llavors el governador de Lleida es disposà a reclutar soldats, i a Bellpuig li tocà d'equipar i abonar les despeses de 14 soldats. La vila tenia uns 1.200 habitants; es constituí una junta, que féu pagar els joves de 17 a 36 anys; aquest acord fou pres el maig de 1807.

El 1808 es complica més, ja que al febrer es declara la pesta a Bellpuig (crec un virus del grip). Superada aquesta, comença la guerra declarada contra el francès. El 3 de juny de 1808, els regidors fan saber que els francesos comencen a envair Catalunya, i manen que s'alci el sometent. Al toc de la campana es van presentar més de 260 homes, amb les armes que tenien, davant de l'Ajuntament. El 14 de juny, a Bellpuig, es formà una junta de defensa, i es feia saber que els francesos havien segrestat a l'interior de França el rei Carles IV, amb tota la família reial; també que Barcelona es defensava heroicament contra els francesos.

La Junta General de Defensa de Lleida presidida pel bisbe Jeroni Mª de Torres, demanà 24 homes armats perquè s'enviessin a la part del Bruch; aquesta junta demanà que anessin a Lleida 98 homes i el 30 de juny surten els escollits, molts homes casats, perquè els joves són al Bruch. L'expedició tenia per capità en Pere Trilla. Una altra lleva fou feta el 26 de febrer de 1809: se sortegen 98 homes més de 16 a 50 anys i al juliol d'aquest any Bellpuig és ocupada per l'exèrcit francès. La vila els tanca les portes i, en no poder entrar a la vila, feren unes canonades per fer por, i tocaren alguns edificis com el campanar de la Parròquia i el Castell i segons conta l'historiador A. Bach "tota la població s'hi oposà de la manera que cadascú podia, i fins les dones des de les finestres els tiraven pedres i paelles d'oli bullent". Havent entrat, després d'aquesta lluita, ficaren a la presó tots els regidors i allotjaren les tropes al Castell i Monestir de Sant

Bartomeu (franciscans). Eren tropes del Mariscal Suchert, els quals feren molts estralls als edificis i població. Napoleó posa per rei d'Espanya Josep I, el seu germà, i els espanyols nomenen rei el fill de Carles IV, en Ferran VII.

Napoleó, el 8 de febrer de 1810, decreta fer de Catalunya una república regida per ell mateix, amb govern independent d'Espanya. Però el fanatisme religiós i espanyolista dominà la junta superior del Principat, aquesta es posà de part del rei Ferran, i anaren a les Corts de Cadis. Lleida és assaltada pels francesos el 14 de maig.

Durant la guerra es forma colles de guerrillers i bandolers, sent el destí el fet i opressió contra la vila que ocorregué el 14 de març de 1810, ja que la senyora del general francès va haver de marxar cap a Lleida, i el carro on viatjava fou assaltat pel camí per uns bandolers i mataren la dama. El General a conseqüència d'això, sospitant que eren de la vila, volia fer matar tots els homes de la vila ja que volia ser rigorós; al final vol fer una quinta part i a l'últim fa penjar tres regidors. El 22 de setembre els penjats foren el batlle, Jaume Capdevila, el metge, Francesc d'Asís Balaguer, i Ramon Blai, al finestral de la capella de Sant Roc, situada al centre de la població; aquesta aprofita tots els recursos contra els invasors, com fou el febrer de 1811, amb la festa de Sant Antoni, que se celebrà amb més religiositat que els altres anys. El poble ratificà el vot de protecció que havien fet els avantpassats i les autoritats que administraven la vila en nom dels francesos manaren fer festa, de faisó que imposaren tres dies de presó a qui no en fes (els francesos es creien que era contra els fets i tropes castellanés de l'any 1646).

El fet tràgic i destrucció del castell de Bellpuig, segons les memòries de guerra del Tinent General Josep Manso i Solà (nomenat al final de la guerra comte de Llobregat) diu que, destinat a conquerir les places de Cervera i Bellpuig per ordre del Capità General de Catalunya Lluís Lacy, després de conquerir Cervera el 12 d'octubre, es posà a assetjar Bellpuig quan el Palau-Castell del Duc de Sessa era ocupat per un destacament de 300 francesos. Aquests resistiren durant hores amb fermesa els assalts de les companyies de Granaders (Lleials Manresans) i caçadors de Catalunya. Manso posà en unes mines o túnels càrregues de pólvora i va fer volar part de les muralles del Castell. Durant l'assalt aparegueren entre les runes grans quantitats de monedes "pesos-duros" que recollien alegrement les tropes alliberadores, tot assegurant després que les hi havien estat tirades des del fort per despertar llur cobdícia i aconseguir d'aquesta forma avançar la defensa de la guarnició; aquesta resistí fins que, informats que Manso practicava una altra càrrega de pólvora per mina, el castell posà bandera de parlamentaris i es rendí. Eren sis oficials i cent setanta soldats del regiment número 14, amb nombrosos morts i ferits.

Però el document històric més complet és el publicat per la "Gazeta Extraordinaria del Principado de Cataluña", núm. 121, del dimecres 16 d'octubre de 1811. Diu: Asunto del dia. - Matière du jour. - Continua la representacion harmonico militar empezada à anunciar en la gazeta extraordinaria del domingo 13 del actual octubre num 119. Tragi.comedia titulada "Elevacion aerostatica, y profunda humillacion de los franceses en el castillo de Bellpuig". Ensayo del nuevo Aeronauta baron de Eroles, seguido de un marcial juego de manos, espadas y bayonetas entre franceses y españoles, y concluido por un drama sumiso representado baxo la sombra de una bandera blanca en el ultimo recinto del castillo, cuyos interlocutores se anunciarán al publico en los números siguientes. La musica es del mismo celebre autor el Sr. Lacy, los executores los mismos, con añadidura de algunas cavatinas, rondós y otras piezas executadas por los acreditados profesores del arte phylarmonico-militar Gren, Jalón, Mánso &c.&c. y un excelente final obligado executado por solos 178 violines con 6 contrabaxos, por haber desaparecido los demás. -Esta es la Pieza. -Parte dirigido á S.E. la Junta Superior por su presidente el Excmo. Sr. General en gefe Don. Luis Lacy.

Excmo. Sr.=En este momento acabo de recibir el parte que el mariscal de campo baron de Eroles segundo comandante general del ejército me ha dirigido desde Bellpuig con fecha 14 del actual, que copiado à la letra dice lo que sigue.

Por fin hemos superado la tenacidad de muchos enemigos con el teson incomparable de nuestras tropas. En el termino de 32 horas, sin mas ingeniero que nuestro genio y deseos, y sin mas operario que los brazos de los soldados y algunos paisanos, hemos formado una estrecha línea de circunvalacion, y tres minas que han volado con buen exito. Ni el efecto de ellas, ni la buena direccion de la pieza de artillería, habian podido decidir al enemigo à capitular; y como por otra parte temia que el movimiento del general La Tour, de que acaba de tener noticia, obrando en combinacion con los enemigos de Lérida y Balaguér no malograrse el fruto de mis trabajos, me he determinado al asalto se ha executado con las compañías de granaderos de la division à las 10 de esta mañana con un valor digno de todo elogio. Hechos dueños de las brechas, los grandiosos obstáculos que presentaba la irregularidad de un palacio antiguo de los duques de Sesar ha contenido sus pasos, y el enemigo à breve rato ha puesto bandera parlamentaria. Poco despues se ha cerrado la capitulacion, habiendose acordado à la guarnicion todos los honores de la guerra. Esta consistia en 178 prisioneros con 6 oficiales del regimiento 14 francés, quedando los demas sepultados entre las ruinas:= Son muy recomendables las tropas todas de esta division, pero en particular los granaderos de Ausona, de Leales Manresanos, de cazadores de Cataluña, y compañías de granaderos Provinciales. El coronel inglés D. Edun Green comisionado por S.M.B. en la corona de Aragon, ha tenido una parte muy directa en esta gloriosa expedicion. El coronel D. Juan Jalón que ha sido muy maltratado por una camisa embreada, y el teniente coronel D. José Mánso, que à mas de haber dirigido una de las columnas de asalto, ha sido el encargado de dos minas, han contrahido un merito muy particular. No me detengo en numerar otros varios oficiales, subalternos y soldados, porque lo resevo para un parte mas circunstanciado.= Nuestra perdida consiste en 3 oficiales muertos, 5 heridos, 16 soldados muertos y 36 heridos, la mayor parte levemente.

Lo que comunico à V.E. para su inteligencia y satisfaccion.= Dios guarde à V.E. muchos años. Quartel general de Berga 16 de octubre de 1811.= Excmo. Sr.= Luis Lacy.= A.S.E. la Junta Superior.”

El periòdic continua dient en referència a Bellpuig:

“En accion de gracias de tan señaladas victorias ha determinado S.E. la Junta Superior de que el domingo siguiente, dia 20, en la iglesia de San Francisco se cante un solemne oficio y Te Deum; asi como el lunes siguiente un solemne aniversario en sufragio de las almas de los insignes patriotas que perecieron en Madrid en el memorable 2 de mayo, y de todos los demas militares y patriotas que han muerto en el decurso de esta guerra. En ambas funciones asistirà S.E. la Junta Superior.

De orden de la Junta Superior del Principado. En la imprenta de la misma.”

La Junta de resistència que es presenta a la capitulació del castell de la vila de Bellpuig era aquest any formada per Josep de Rocaginer, Miquel Cavallera, Domènec Bellpuig, P. F. Domingo Bruguera, el capbrevador major i tesorer, Miquel Pla, el capellà major Miquel Vila, el vicari Josep Torres i tots els preveres de la Unió i comunicat Parroquial.

Bellpuig tingué uns 500 morts segons el canonge de Lleida, Manuel Costa i Aran, orador de les exèquies del baró de Bellpuig Vicent Joaquin Osorio de Moscoso. L'historiador A. Bach diu que foren 360 morts; a més sabem que els bellpugencs estigueren en dues batalles bèl·liques: al

Bruch el 1808 i Lleida el 1810, on moriren els 220 homes que envien; cal sumar-hi la repressió dels tres regidors més coneguts. Dels 300 francesos en moren 118 al castell i 21 dels assaltants.

El final de guerra per Bellpuig no fou fins el 14 de febrer de 1814, que és reconquerida Lleida per les tropes espanyolistes, i entre ells algun que altre bellpugenc, ja que des de l'alliberament de Bellpuig, el seu Monestir fou Hospital general dels assaltants.

Per altra part el cap principal de l'assalt i petita batalla bèl·lica que causà la destrucció del castell de Bellpuig fou Joaquim Ibáñez, baró d'Eroles, que era de Talarn i formava part de la Junta Superior de Defensa de Catalunya. En aquesta Junta també hi havia Antoni de Gomar i de Dalmases, regidor degà de l'Ajuntament de Lleida, fill de l'il·lustre bellpugenc Josep Antoni de Gomar i Navés, catedràtic de dret romà de la Universitat de Cervera, família de terratinents, ex-governadors i procuradors de la baronia de Bellpuig i Utxafava (Vila-sana).

J. TORRES I GROS